

АВТОРСЬКИЙ МАЛЬОПИС ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ДИЗАЙН-ПРОЄКТ «ПЕРЕВІРЯЙ ПЕРЕД ПОШИРЕННЯМ»

*Опанащук А. С.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 022 «Дизайн»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Вступ. Інтенсивність інформаційних потоків, віральність контенту та поширення маніпуляцій висувають нові вимоги до дизайнерів візуальних комунікацій. Мультимодальний формат мальопису (коміксу) поєднує текст і зображення, щоб пояснювати алгоритми й абстрактні поняття у зрозумілій формі. Потрібно переосмислити комікс як освітнє медіа для формування критичного мислення та практик відповідального поширення інформації.

Мета – спроектувати авторський мальопис «Перевірляй перед поширенням» як інструмент розвитку навичок перевірки джерел і усвідомленого поширення інформації.

Завдання: (1) окреслити теоретичні рамки (медіаосвіта, SIFT, теорія візуального наративу, UDL); (2) визначити цільові аудиторії та побудувати персони; (3) розробити логлайн, сторіборд і сценарно композиційну структуру; (4) створити графічний прототип (друк/цифра) з інтегрованими мікрівправами; (5) запланувати й провести пілотну апробацію та зібрати якісні/кількісні показники для покращення.

Об'єкт: візуально-комунікаційний дизайн у медіаосвітньому контексті.

Предмет: авторський мальопис як навчальний медіум для відпрацювання алгоритмів перевірки інформації.

Методи: дизайн-дослідження (Design-Based Research), аналіз і синтез, контент-аналіз прикладів, напівструктуровані інтерв'ю, опитування, card-sorting для термінів, прототипування, юзабіліті-тестування, експертна оцінка педагогів.

Теоретико методологічні засади. Опора здійснюється на:

(а) Медіа та інфомедійну грамотність. Ключові принципи критичного мислення, верифікації джерел, розпізнавання маніпуляцій; практичний алгоритм SIFT (Stop – Investigate–Find– Trace).

(б) Теорію візуального наративу. Закони послідовних зображень (ритм панелей, взаємодія тексту й образу, композиційні «удари», роль негативного простору).

(в) Доступність і UDL. Множинні способи репрезентації, залучення й вираження: читабельна типографіка, достатній контраст, прості вербалізації, інфографічні «якорі», альтернативний текст у цифровій версії.

Концепція видання та сценарно композиційні рішення

Логлайн: Група підлітків стикається з віральною «сенсацією». Кроки перевірки перетворюються на місії всередині сюжету; розв'язка– усвідомлене рішення щодо поширення/спростування.

(Структура випуску):

Експозиція: тригер-публікація.

Місія 1 – Stop: емоційна пауза, «холодна голова», перевірка власної упередженості.

Місія 2– Investigate the Source: хто автор/сторінка, хто фінансує, які попередні пости.

Місія 3 – Find Better Coverage: пошук надійних висвітлень, зіставлення заголовка й тіла новини.

Місія 4 – Trace to the Original: реверсний пошук зображень/відео, пошук первинного контенту.

Антидот до маніпуляцій: інфографіка про емоційні фрейми, cherry picking, фальшиві цитати, підміну контексту.

Фінал і рефлексія: чекліст «Подумай– Перевір– Поширйой», короткий тест самоперевірка, QR-квести.

Візуальні рішення: модульні решітки, сторінки розвороти для кульмінації; гротеск для балонів, акцентні шрифти для титрів; кернінг/трекінг для читабельності; кольорова драматургія (нейтральні/довірчі палітри для «перевіраних» сцен; холодні/насичені– для «маніпулятивних»); піктограми SIFT; бейджі «джерело/першоджерело».

Мультимодальність: інтерактивні QR посилання на довідки, сервіси реверс пошуку, вправи; альтернативні описи панелей у PDF/веб версії.

Педагогічний дизайн та моделі впровадження

Цільові аудиторії: учні 8–11 кл.; студенти 1–2 курсів; педагоги/медіаосвітники; широка аудиторія соцмереж.

Форми роботи:

- Мікроуроки всередині сюжету (3–5 хв): «знайди маніпуляцію», «перевір фото», «зістав заголовки і текст», «хто автор/фінансування».

- Моделі інтеграції: громадянська освіта; українська мова/літ ра (аналіз медіатекстів); інформатика (цифрова гігієна); образотворче мистецтво (візуальна грамотність).

- Оцінювання: до/після опитувальники самооцінки; спостереження під час квестів; рубрики для вчителя; короткі тести на застосування алгоритму.

Очікуваний вплив: зростання частки перевірених перед репостом матеріалів; краща розпізнаваність типових маніпуляцій; формування «паузи сумніву» перед поширенням.

План апробації прототипу

Емпірично перевірити, чи підвищує авторський мальопис «Перевірй перед поширенням» знання, готовність і реальні дії з верифікації контенту перед його поширенням; виявити, які елементи дизайну (сюжет, піктограми SIFT, чеклісти, колір, верстка) найбільше впливають на результат.

Вибірка. Заклади загальної середньої освіти (8–11 класи) та заклади вищої освіти (1–2 курси). У кожній інституції – по одній експериментальній та контрольній групі.. Критерії включення: базова цифрова грамотність; активність у соцмережах ≥ 1 рік. Етичні процедури: інформована згода учасників/батьків (для <18), анонімізація даних.

Практичні результати та очікувана новизна

Результати: (1) сценарій і сторіборд; (2) графічний прототип (PDF + друк макет); (3) набір піктограм SIFT; (4) чекліст «Подумай – Перевір – Поширюй»; (5) методичний гайд для педагога.

Новизна: драматургічно вбудований алгоритм SIFT у нарратив мальопису; системна інтеграція принципів UDL; поєднання емоційного нарративу з мікробправами і QR квестами; дизайн процес як DBR цикл «дослідження прототип тест ітерація».

Висновки і перспективи. Авторський малюнок може слугувати доступним і водночас методично точним інструментом розвитку медіаграмотності. Подальші кроки: емпірична перевірка ефектів на вибірках ЗЗСО/ЗВО; адаптації для різних вікових груп; серія випусків («Фотофейки», «Відеоманіпуляції», «Емоційні фрейми», «Боти й анонімні канали»); переклад англійською для міжнародних воркшопів.

Література:

1. Лариса Байда. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2020/06/22/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/> (дата звернення: 18.10.2025).

2. Основи фактчекінгу. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2024/03/Osnovy-faktchekingu.-Rekomendatsii-dlya-stazheriv.-VoxCheck-Guide.pdf> (дата звернення: 13.10.2025).

3. Реймонд Джозеф. Чотири способи швидко перевірити зображення на смартфоні. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/cotiri-sposobi-svidko-pereviriti-zobrazenna-na-smartfoni/> (дата звернення: 16.10.2025).

4. Oksana Hudoshnyk. Комікс як інструмент сучасної наукової комунікації. Communications and Communicative Technologies. URL: <https://doi.org/10.15421/292206> (дата звернення: 20.10.2025).